

İhtilaller ve 27 Mayıs 1960 darbesinin -Yas-lı- Adası

Biliyoruz ki tarihin ilk dönemlerinden itibaren ülkelerin yönetimleri ki bu Mısır, Sümer ya da Eski Çin hanedanlıkları olabilir, dinsel ve askeri misyonu bir arada tutarak, bu misyonu kendi yetki ve otoritesinde içselleştirerek devleti yönetirdi. Bundan sonraki değişen yapıda ise bu sistemler iki önemli yetkisinden birini dinsel niteliğini din adamlarına terk etti ve yönetimini askeri, siyasi ve idari boyutlarıyla sürdürdü. Bu durum; Orta Çağ'ın yerleşik olmayan ve gerektiğinde oluşturulan toplama ordularıyla Ulus Devleti'nde ortaya çıkmaya başladığı yerleşik, daimi ve düzenli ordular kurulmasına kadar devam etti. Bu günkü makalemin konusu da ulus devlet - daimi ordu oluşumuyla ortaya çıkan sivil-asker ilişkilerinin de en kötü düzeyi olan askeri darbeler, Anadolu'nun bağına saplı hançer demokrasi şehitlerinin yas-lı adası ve 27 Mayıs Darbesi. Bu gün 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nin 53'ncü yılındayız. On yıllık Demokrat Parti iktidarı bu askeri darbe ile sonlandırıldı ve bu olay demokrasi tarihimizin ızdıraplı sayfalarına girdi.

On yıllık Demokrat Parti iktidarı 14 Mayıs 1950 seçimleriyle aslında Beyaz İhtilali gerçekleştirmiş ve 27 yıllık tek parti yönetiminden, seçim yoluyla iktidarı teslim almış ilk hükümetti. 7 Ocak 1947 tarihinde yapılan büyük kongresinde demokrasi adına "Hürriyet Misak-ı" kararı almış, bununla demokratik olmayan yasaları kaldırmayı, seçimleri yargı denetiminde yapmayı, Cumhurbaşkanlığı ile Parti Başkanlığının ayrılması gerektiğini kararlaştırmış, böylece mevcut hükümeti de demokratikleşmeye zorlamıştır. Nitekim Şemsettin Günaltay hükümeti 16 Şubat 1950 tarihinde seçim yasasını değiştirmiş, 14 Mayıs 1950 seçimleri de tek dereceli, genel, eşit, gizli oy, açık sayım ve döküm esasına göre yapılarak Demokrat Parti'nin 408, CHP'nin 69, bağımsızların da 9 milletvekilliği ile sonuçlanmıştır.

DP iktidarının ilk dört yılı, kırsal kesimin köylünün sorunlarının hızla çözülmesi DP'ye daha çok bağlanmasını, ekonominin canlanması, sanayi üretimine ağırlık verilmesi ile başarılı bir şekilde geçmiştir 25 Temmuz 1950 günü 4500 kişilik Türk Tugayı BM Konseyi'nin isteğine uyularak Kore'ye gönderilmiş, 1952 yılında da NATO'ya tam üye olunmuştur. Bu ve benzeri başarılı olayların sonunda 2 Mayıs 1954 seçimlerinde DP 503 milletvekili kazanırken, CHP sadece 31 milletvekili ile yetinmiştir.

Ancak 1954 yılından itibaren, elverişsiz hava koşulları, Kore savaşının sona ermesi, dolayısıyla tarımsal talebin azalması ve genel dünya ekonomik durumunun kötüleşmesi DP iktidarını zora sokmuştur. IMF ile anlaşma yapılmış, 6-7 Eylül 1955 anti demokratik ve faşizan planlı yapılanma olayları bu dönemde meydana gelmiş, 20 milletvekili partiden ayrılarak Hürriyet Partisini kurmuştur. Ekonomik, sosyal ve siyasi bir çalkantı dönemi de böylece başlamıştır.

Bu yeni dalgalanma koşullarında yapılan 1957 erken seçimlerinde DP oyların % 47'sini alırken CHP oylarını % 35'den % 41'e artırmıştır. İşte bu seçimin akabinde de Türkiye askerini kendi içinde örgütlendiği gizli askeri-darbeci oluşumlara sahne olmuştur. Bu süreçteki gizli örgütlenmelerin hepsinde de görülen aktörler, 27 Mayıs darbesini yapan askerler ve onların sivil destekçileridir.

Bu askeri komitelerin amacı, DP iktidarını devirmek, yönetimi CHP'ye devretmek ve geçici bir meclisle ülkeyi seçime götürmektir. Darbeyi yapanların bu süreçteki örgütü de Milli Birlik Komitesi (MBK) olmuştur. MBK'daki bu 38 subayın öncülüğünde memleketin gidişatının iyi olmadığına kamuoyu oluşturma projesi hayata geçirildi. 28-29 Nisan öğrenci olaylarında hükümetle üniversiteyi şiddetle karşı karşıya getirme, İnönü'ye Uşak'ta yapılan taşlı saldırıların, basının tek taraflı yayın yapması benzeri olayları planlayıp aktif hale getirdikten sonra bahaneler nedenler yaratarak 27 Mayıs 1960 Darbesini yapmışlardır.

Darbe yapılmış ve meşru bir iradeye zorla son verilmiştir. Bundan sonra iki husus çok önemlidir. Bunları hukukun yok edildiği Yassıada yargılamaları ve insan hakları ile birlikte insanın en doğal hakkı olan "Yaşam Hakkı"nın yok edilmesidir. Biz bu darbe hukuku ile ve kendi ellerimizle devlet adamlarımızın yaşam hakkını ellerinden aldık. Hem de milyonlarca insanın gözleri önünde. Ne acıdır ki toplum kayıtsız kaldı, kimi hüznü yüzüne aldı, kimi de ızdırabını kalbine gömdü.

Garip bir şekilde aradan geçen zamanla azalacağını düşündüğümüz ızdıraplar tersine artıyor. "ızdırap yükselmesinin" nedenini demokratikleşme ile ilişkilendiriyorum. Yani 53 yıl önce ülkemizde gerçekleşen bir darbe-demokrasi ilişkisinin o günlerdeki ızdırabı, yine o günlerde ülkede yaşanan demokrasi anlayışı ve insan hakları bilinci ilişkiydi ve düzeyi de o kadardı. Şimdi ise gelişen demokrasimiz ve insan hakları bilincimiz bize bu ızdırabı daha da acı bir şekilde hissettiriyor. Tabii bu da çelişkili bir durum, ama gerçek. Geçmişte yapılmış hataları doğru bir analize tabii tutmak, önyargısız, tarafsız bir şekilde değerlendirmek bizi şimdi derin ızdıraplara götürüyorsa bilelim ki artık demokrasi ve insan hakları bilincimiz yükselmiştir.

Sorun; darbeler tarihinden, ızdırap çekme – demokrasi - insan hakları denkleminde hala yeterince ızdırap çekmeyen, çekemeyenlerdedir. Sorun; devlet adamlarının ve gençlerin hayatlarının ellerinden alınmasının ızdırap ve hüznünü yüreklerinde duymayanlardadır.